

К. С. Разгонова

*Житомирський державний університет імені Івана Франка,
Науковий керівник: канд. філол. наук, доцент кафедри англійської
філології та перекладу О. М. Мосейчук*

Природа та обсяг поняття "маніпуляція"

В сучасному світі мовленнєвий вплив або ширше маніпуляція є досить універсальним явищем, яке можна виявити в усіх соціально значимих сферах життєдіяльності людини зокрема й суспільства в цілому. Адже навіть елементарне питання відповідно до правил етикету змушує людину дати

відповідь. Варто відмітити, що мовленнєвий вплив має досить широкий спектр сфер використання: від воєнних стратегій до побутового життя. Головним завданням мовленнєвого впливу є змусити людину чи суспільство виконати певну дію чи сукупність дій або прийняти необхідне рішення.

Дослідник П. Серіо стверджує, що мовленнєвий вплив – це вплив висловлювання на його одержувача з урахуванням ситуації висловлювання [7: 12]. П. Б. Паршин визначає мовленнєвий вплив, як вплив на індивідуальну і/або колективну свідомість і поведінку, здійснюваний різноманітними мовними засобами, іншими словами – за допомогою повідомлень на природній мові. Іноді під поняття мовленнєвого впливу підводять також використання повідомлень, побудованих засобами так званих паралінгвістичних семіотичних систем (розділ мовознавства, що вивчає позамовну поведінку людини (вокальну та рухову), до яких належать, насамперед, жести, міміка і пози (так звана кінесика); естетичні коди словесної творчості (наприклад, стилістичні коди і система інтертекстуальних посилянь); а також, у разі письмової комунікації, засоби графічного оформлення тексту (метаграфеміка) [5].

З точки зору маркетингу, мовленнєвий вплив – це відбір і використання таких засобів мови, за допомогою яких можна впливати на адресата мовлення.

Як правило, мовленнєвий вплив передбачає такий вплив на споживача реклами, який того не усвідомлює і сприймає як частину об'єктивної інформації про товар [2]. Явище мовленнєвого впливу тісно пов'язане з поняттям маніпуляції. У сучасній лінгвістиці чітко не визначено кореляцію понять "маніпуляція" та "мовленнєвий вплив". Наприклад, в Оксфордському словнику англійської мови маніпуляція (manipulation) визначається як: а) the action of manipulating something in a skillful manner (уміле поводження з об'єктами зі спеціальним наміром); б) the action of manipulating someone in a clever or unscrupulous way (акт впливу на людей або управління ними зі спритністю, із зневажливим підтекстом) [4]. Отже, маніпуляція переважно визначається як вид психологічного впливу, майстерне виконання якого веде до прихованого виникнення в іншій людини намірів, що не збігаються з його актуально існуючими бажаннями [1].

Отже, доцільним видається аналіз понять "регуляція", "керування", "комунікативний вплив", "мовленнєвий вплив", "маніпуляція" та визначення їх ієрархії.

Регуляція (гомеостаз) є необхідним системним процесом, який має свідомий або підсвідомий характер. Регуляція підтримує баланс та життєдіяльність системи (наприклад, суспільства) і, таким чином, виконує системну функцію. Суб'єктом та об'єктом регуляції може виступати як суспільство так і природа.

Керування є об'єктивно необхідною свідомою та цілеспрямованою формою організаційної активності, що виконує соціальну функцію (суспільство самостійно формує власні цілі й завдання, а також змінює себе внаслідок керування). Якщо регуляція існує на рівні природних та штучних систем, то керування характеризує лише штучні, тобто колективні форми життєдіяльності людей [3].

Комунікативний вплив розглядається як діалектична єдність вербального та невербального у свідомій та підсвідомій взаємодії мовців і є об'єктивно необхідною формою регуляції відносин у суспільстві, створеною в процесі еволюції. Центральною складовою комунікативного впливу є *мовленнєвий вплив* і, у широкому сенсі, ці два поняття можна ототожнювати. Поняття "мовленнєвий вплив" не означає вплив лише за допомогою мови, а підкреслює її провідну роль у процесі комунікації. Мовленнєві засоби впливу майже завжди супроводжується невербальними, які взаємодіють і виконують спільні завдання [5].

Маніпуляція є суб'єктивною штучною формою регуляції організаційної активності, формою реалізації суб'єктивності через діяльність, що має латентний (прихований) характер, і належить до сфери керування. Маніпуляція реалізується як досягнення односторонньої вигоди через приховане спонукання партнера до виконання певних дій [3].

Отже, найширшим поняттям є регуляція, яке включається до поняття мовленнєвого впливу. Мовленнєвий вплив може бути явним та прихованим. Прихований мовленнєвий вплив має назву маніпуляція. Зазначені сутності перебувають у видо-родових відношеннях і відображають еволюцію регулятивного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита / Режим доступа: <http://www.aquarun.ru/psih/ks/ks7.html>
2. Литунов С. Н. Речевое воздействие и языковое манипулирование в рекламе / Режим доступа: www.intemet.dn.ua/pages/business/974.html
3. Макаровский Д. А. Управление и манипуляция: границы тождества и различия / Д. Макаровский // Режим доступа: <http://credonew.ru/content/view/701/33/>
4. Оксфордський словник англійської мови // Режим доступа: http://oxforddictionaries.com/view/entry/m_en_gb0497580#m_en_gb0497580
5. Паршин П. Енциклопедія "Кругосвіт". Речевое воздействие / П. Паршин // режим доступа: www.kmgosvet.ru/enc/gumanitamye_nauki/lingvistika/RECHEVOE_VOZDESTVIE.html
6. Регуляція / Режим доступа: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%rX>%90%D1%80%DO%B3%D1%83%DO%BC%DO%B5%DO%BDO%D1%82%DO%BO%D1%8F>
7. Серио П. Как читают тексты во Франции. Квадратура смысла: французская школа анализа дискурса / П. Серио // Москва – 1999. – С. 12-53.